

sanari, ab aliquo movente. Et si quidem ipsa moveret se ad volendum, oportuisset, quod mediante consilio hoc ageret ex aliqua voluntate præsupposita. Non autem est procedere in infinitum. Unde necesse est ponere, quod in primum motum voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicujus exterioris moventis... (1).

Ex hac doctrina, quam alibi etiam repetit (2) Aquinas, plane vides illum motionem Dei moventis agnovisse tamquam necessariam ad primam motum voluntatis, non vero ad alios mox subsequentes, quippe qui procedere possunt vel ex consilio rationis, vel ex præviis actibus voluntatis (3). Quamquam et illud addendum est ex alibi probatis (4), hanc ipsam motionem ad primum voluntatis motum haberi posse a Deo sine ulla speciali motione, quam Thomistæ requirunt, per solam naturalem inclinationem divinitus impressam voluntati. Ab aliis id genus locis S. Thomæ adducendis supersedemus, quia nihil novi continent.

ARTICULUS IV

Utrum S. Thomas physicam præmotionem docuerit in causis ac potentis necessariis.

320. Hactenus negative processimus, ostendendo nihil ex Aquinate afferri posse in favorem physicarum prædeterminationum. Nunc videndum est e converso, num aliquid apud S. Doctorem reperiatur, quod doctrinam illam evertat. Et quoniam uberrima in hac parte argumentorum seges suppetit, primum de potentis necessariis agemus, deinde de iberis.

(1) 1. 2.º quest. 9, art. 4.

(2) Vide v. g. 1. 2.º quest. 109, art. 2, ad 1.um; 3.º *Contr. Gent.* cap. 89; *de malo*, quest. 6, corp.

(3) Cfr. Cardin. Cajetan, in 1.^{am} 2.^{am}, quest. 9, art. 4; Ferrariens., in librum 3.um *Contr. Gent.* cap. 89; Victoria, in 1.^{am} 2.^{am} quest. 9, art. 6, apud Schneemann, op. cit. pag. 119; Capreol. 1.º dist. 45, quest. 1, vers. fin.; *Ad quartum, negatur Minor*, pag. 589, Venetiis 1689; et 2.º dist. 25, quest. 1, art. 1.

(4) Vide *Psycholog.* vol. 3.um n. 79, p. 195, 196 seqq.

PROPOSITIO. S. Thomas nullam agnovit physicam præmotionem in sensu Thomistarum, ut causæ ac potentie necessariæ ad agendum impellantur.

Prob. Nullam in causis necessariis requirit prædeterminationem, qui causas illas ex suis propriis formis naturalibus docet inclinari, et irresistibiliter agi ad suas operationes. Atqui hoc modo sentit Angelicus causas necessarias impelli natura sua ad agendum. Ergo.

Major per se patet.

Minor probatur 2). Et in primis vide, quam differentiam assignet cum Aristotele inter potentias rationales seu liberas et potentias irracionales, dicens, quod in potentis irracionales, necesse est, quando passivum (id est objectum, circa quod agunt) appropinquat activo, in illa dispositione, qua passivum potest pati, a activum potest agere, necesse est, quod unum patiat, et alterum agat; ut patet, quum combustibile applicatur igni. In potentis vero rationales, non est necessarium, non enim necesse est, edificatorem edificare, quantumcumque sibi materia appropinquaret... (1).

Verba hæc per se clamant; causæ necessariae, sufficienter applicatæ, nequeunt non agere. Et ne quis applicationem audiens, thomisticam aliquam præmotionem suspicaretur, exemplum proponitur in appositione combustibilis ad ignem, qui est purus motus localis non necessario recipiendus in ipsa causa agente, nec ex actione solius causæ primæ. At præmotio thomistica a Deo solo causæ secundæ, quæ agere debet, imprimitur.

3) Doctrina est S. Thomæ, naturales rerum inclinationes ad proprios fines et operationes esse impressionem quamdam primi moventis rebus inhærentem (2) tamdiu, quamdiu retinent suas virtutes operativas (3): quare prædictæ inclinationes comparantur impressioni, quam sagitta recipit a projiciente,

(1) S. Thom. Lib. 9 *Metaphys.* lect. 4, paragr. e. Cfr. que ibid. sequuntur. et quæ in questione 1.^a *de virtutibus* dicuntur de potentis pure activis ad distinctionem passivarum, et partim activarum, partim passivarum.

(2) 1 p. quest. 103, art. 1, ad 3.um; art. 8 corp.

(3) *De potent.* quest. 3, art. 11, ad 5.um

S. Thomas
nullam agnovit
præmotionem
physicam
in causis
necessariis.

ut scopum attingat (1); et propterea docet causam, quæ rei alicui dat virtutem aliquam naturalem, dici quoque causam actionis illius rei, quæ fit, sicut percussio, quæ fit per sagittam, non tantum dicitur opus sagittæ, sed projectantis (2); quia dans semel virtutem naturalem perenniter manentem et inclinantem ad opus, tãdiu intelligitur movere ad illud, quamdiu virtus huiusmodi perdurat (3). Atqui, si huiusmodi inclinationes dantur a Deo causis necessariis, inutilis prorsus est quævis alia motio et inclinatio ad actum, quæ sit distincta ab ipsa formali operatione causæ secundæ. Ergo...

7) Alibi sanctus Doctor notat in causis necessariis, supposito quod nullum adsit impedimentum, nihil aliud requiri ad agendum ex parte agentis præter potentiam seu virtutem suam completam (4). Hinc sæpenumero rationem, cur causæ quædam naturales, licet virtute completa et sufficientissima ad agendum instructæ, quandoque non proprios pariant effectus, non aliunde repetit, quam ex impedimento externo, nunquam vero ex defectu alicuius motionis, quæ a sola causa prima provenire debeat (5).

8) In causis necessariis agentibus simili modo sequitur actio a principio agendi sicut naturalis proprietas sequitur substantiam rei. Atqui ut proprietas in natura aliqua resultet, nulla profecto requiritur præmotio superaddita supra ipsam rei essentiam, unde talis proprietas dimanat. Ergo... (6).

9) Denique S. Thomas in prima *Summæ theologicæ* parte, quæstione centessima quinta, art. 3, investigat, *utrum Deus*

(1) 1 p. quæst. 107, art. 1, ad 3.um, et art. 8; *de potent.* quæst. 3, art. 11, ad 5.um; *de verit.*, quæst. 5, art. 2, quæst. 22, art. 1.

(2) *De verit.* quæst. 5, art. 2.

(3) *De potent.* quæst. 3, art. 11, ad 5.um

(4) Vide 1.º dist. 45, quæst. 1, art. 3; et 3.º dist. 14, quæst. 1, art. 1, solut. 2, ad 3.um Cfr. *de verit.* quæst. 20, art. 2, ad 6.um

(5) Vide S. Doctorem, in 1 p. quæst. 115, art. 6, 1, 2.º, quæst. 75, art. 1, ad 2.um; lib. 2.º *Contr. Gent.* cap. 23, initio; libr. 3.º cap. 86, *Hanc autem rationem...*; 2.º dist. 15, quæst. 1, art. 2, ad 3.um dist. 36, quæst. 1, a. 1, ad 2.um; *de malo*, quæst. 6, art. unic., ad 15.um et 21.um etc.

(6) Vide S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 30 post med.

moveat immediate intellectum creatum, et sic resolvit: Respondeo dicendum, quod sicut in motibus corporalibus movens dicitur, quod dat formam, quæ est principium motus; ita dicitur movere intellectum, quod causat formam, quæ est principium intellectualis operationis, quæ dicitur motus intellectus. Operationis autem intellectus est duplex principium in intelligente, unum scilicet, quod est ipsa virtus intellectualis, quod quidem principium est in intelligente in potentia; aliud autem est principium intelligendi in actu, scilicet similitudo rei intellectæ in intelligente (species intelligibilis)... Sic igitur Deus movet intellectum creatum, in quantum dat ei virtutem ad intelligendum, vel naturalem vel superadditam, et in quantum imprimi species intelligibiles, et utrumque tenet, et conservat in esse».

Vides hic S. Thomam, dum enumerat modos, secundum quos *immediate* movet Deus intellectum, nullam facere mentionem physicæ præmotionis, quæ tamen ab adversariis *immediate* a sola causa prima procedere dicitur.

Dices. Sancti Thomæ quoque hæc est sententia: *Agens per necessitatem naturæ... determinatur ad actionem per illud, quod est in natura ejus. Unde impossibile est, quod incipiat agere, nisi per hoc quod educitur de potentia ad actum, vel essentiali vel accidentali* (1). Atqui quod educitur de potentia in actum, mutatur, et aliquem in se accipiat actum, quo prius carebat, necesse est. Ergo omnis causa secunda ex Angelico, ad hoc ut incipiat agere, præmoveri ad operationem debet.

Respondeo, *neg.* consequens, quod minime fluit nisi verba S. Thomæ perperam interpretando. Quia enim *agens... per necessitatem naturæ... determinatur ad actionem per illud, quod est in natura ejus*, plane consequitur, ut ipsemet S. Thomas in locis modo relatis intulit, ubicumque adest causa necessaria, ibi adesse debere *per se* operationem naturæ illius consentaneam. Unde si videamus causam aliquam necessariam incipere certum aliquem effectum edere, quem prius non edebat, id erit, vel quia causa illa non habebat virtutem, saltem completam ac sufficientem, vel quia obstabat

(1) 2.º dist. 1, quæst. 1, art. 5, ad 11.um